

9. Савченко Я. В. Аудит : навч. посібник / Я. В. Савченко. – К. : КНЕУ. – 2004. – 322 с.
10. Сопко В. Аудит у країнах співдружності незалежних держав / В. Сопко // Бухгалтерський облік і аудит. – 1996. - № 8. – С. 4–12.
11. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В. Сопко, В. Завгородній. – К. : КНЕУ. – 2000. – 260 с.
- Шеремет А. А. Аудит: учеб. пособие / А. А. Шеремет, В. П. Суйц. – М. : ИНФРА-М. – 1995. – 204 с.

Ніна Левченко

●

ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Вихід України на шлях стійкого економічного зростання неможливий без реалізації державної політики, спрямованої на стимулювання інвестиційної діяльності. Ринкова економіка не може розвиватися без злагодженого механізму інвестиційних процесів. Важливу роль у фінансуванні інвестиційних потреб мають відігравати внутрішні джерела грошових ресурсів і особливо заощадження населення. Тому забезпечення стабільного зростання доходів населення в будь-якій країні є одним із головних напрямів політики держави та уряду, що вимагає залучення усіх можливих резервів. Держава має створювати фінансові ресурси в необхідних розмірах для забезпечення належного рівня життя всіх членів суспільства. Ефективність соціально-економічної політики держави найбільше характеризується динамікою рівня життя населення. Саме тому міжнародні рейтинги приділяють цьому стільки уваги. Найвідомішим показником оцінки рівня та якості життя є Індекс людського розвитку (ІЛР). Україна в 2007 році за показником ІЛР зайняла 76 місце серед 177 країн світу. Отже, ключовими завданнями на сьогодні є впровадження інновацій в управління фінансовими рішеннями, що пов'язані із забезпеченням ефективності формування та використання фінансових ресурсів населення. Перш за все це стосується використання ринкових механізмів, які можуть давати швидкі результати. Розробка та вдосконалення таких механізмів потребує, насамперед, аналізу сучасних тенденцій доходів населення. За наявності цих механізмів заощадження фізичних осіб стануть потужним джерелом економічного зростання країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми доходів населення висвітлюються у багатьох працях вітчизняних вчених: С. Бандури, І. Бондарчук, О. Бугуцького, В. Гейця, А. Колота, В. Куценко, Е. Лібанової, О. Макарової, О. Онищенко, Б. Пасхавера, І. Прокопи, О. Романоюка, П. Савлука, В. Юрчишина та ін.

Також існує чимало фундаментальних праць, присвячених дослідженню інвестиційного потенціалу країни та питанням формування сприятливого інвестиційного клімату.

Рівень доходів населення зумовлює потребу накопичувати гроші для придбання в майбутньому потрібного товару або сплати послуг. Добровільне відкладення грошей на задоволення своїх майбутніх потреб – це основа заощаджень населення. Проте у вітчизняній науковій літературі недостатньо уваги приділяється проблемам утворення та розподілу доходів, формування заощаджень, оцінці потенціалу заощаджень населення і питанню аналізу взаємозв'язку між заощадженнями та інвестиціями.

Метою статті є аналіз динаміки доходів і витрат населення протягом останніх років, факторів, що впливають на обсяг заощаджень, розробка пропозицій щодо стимулювання заощаджень населення та залучення приватних доходів до інвестування економіки.

Виклад основного матеріалу. Для підвищення економічного добробуту населення державна політика має бути спрямована на вирішення питань, пов'язаних зі зростанням доходів, забезпеченням належного рівня оплати праці у всіх сферах економіки і гарантуванням соціальних виплат для соціально вразливих категорій населення.

Якщо розглянути динаміку показників доходів в Україні протягом 2001-2007 рр., то спостерігається їх досить динамічне зростання (табл. 1).

Таблиця 1

Доходи та витрати населення України, млн. грн.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ¹	Темпи росту 2007 р. до 2001 р., %
Доходи - всього	157996	185073	215672	274241	381404	472061	614984	389,24
В тому числі:								
заробітна плата	67389	78950	94608	117227	160621	205120	270605	401,56
Прибуток та змішаний дохід	29518	33540	36330	43828	58404	69186	93679	317,36
доходи від власності (одержані)	4275	5297	6706	8337	11072	13855	20434	477,99
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	56814	67286	78028	104849	151307	183900	230266	405,30
у тому числі:								
- соціальні допомоги	23978	31601	35318	52035	84617	103092	123184	513,74
- інші одержані поточні трансферти	5112	6656	8281	11500	12545	14510	19896	389,20
- соціальні трансферти в натурі	27724	29029	34429	41314	54145	66298	87186	314,48
Витрати та заощадження - всього	157996	185073	215672	274241	381404	472061	614984	389,24
у тому числі:								
придбання товарів та послуг	139984	153589	180730	221713	306769	385681	510023	364,34
доходи від власності (сплачені)	190	334	902	1864	3523	8374	16909	8899,47
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	11034	14092	17763	19030	25461	33803	49037	444,42
у тому числі:								
- поточні податки на доходи, майно тощо	9020	11054	13789	13553	17774	23396	35588	394,55
- внески на соціальне страхування	1307	2080	2584	3647	5064	7134	8320	636,57
- інші поточні трансферти	707	958	1390	1830	2623	3273	5129	725,46
нагромадження нефінансових активів	3408	2464	1680	3254	4444	7159	10321	302,85
приріст фінансових активів	3380	14594	14597	28380	41207	37044	28694	848,93
з них:								
- приріст грошових вкладів та заощаджень у цінних паперах	6273	10184	21592	20475	53297	54880	93265	1486,77
- заощадження в іноземній валюті	-808	-825	-3 881	13288	7200	17961	19909	-
- позики, одержані за виключенням погашених (-)	-440	-2103	6236	6256	19355	45766	77056	-
Наявний дохід	119048	141618	162578	212033	298275	363586	461852	387,95
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	2445,9	2938,0	3400,3	4468,4	6332,1	7771,0	9930,3	406,00
Реальний наявний дохід, у відсотках до відповідного періоду попереднього року	110,0	118,0	109,1	119,6	123,9	111,8	112,6	-

¹ Попередні дані

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

З таблиці видно, що номінальні доходи у 2007 році порівняно з 2001 роком зросли на 389,24%, наявні доходи на 387,95%. Приріст доходів значною мірою був забезпечений за рахунок зростання основних державних соціальних гарантій та розмірів заробітної плати. При цьому у 2007 році помітно збільшилися витрати та заощадження населення на 389,24%. Витрати на придбання товарів та послуг збільшилися на 364,34%. Наявний дохід у розрахунку на одну особу теж значно збільшився порівняно з 2001 роком на 7484,4 грн., або 406%.

Зростання обсягів ВВП мало позитивний вплив на такі високі темпи росту доходів

населення. Проте не варто забувати про інфляційні процеси, що відбуваються в нашій економіці. Саме через високі темпи інфляції реальні доходи українців так відрізняються від номінальних.

За даними Державного комітету статистики, доходи населення України в січні-травні 2008 р. становили 303,2 млрд. грн., при цьому 133,1 млрд. грн. припало на зарплату, 35,01 млрд. грн. на прибуток і змішаний дохід, 9,05 млрд. грн. - на доходи від власності. Соціальної допомоги було виплачено на 70,4 млрд. грн.

Витрати населення також становили 303,2 млрд. грн., в т.ч. 252,78 млрд. грн. - на придбання товарів і послуг, 17,75 млрд. грн. - поточні податки на майно і дохід, 4,02 млрд. грн. - внески на соцстрахування.

Відповідно до повідомлення Держкомстату, наявний дохід збільшився за 8 місяців 2008 року на 43,3%, а реально наявний, визначений з урахуванням цінового фактора, - на 13,45%.

У червні, в порівнянні із травнем поточного року, номінальні доходи населення збільшилися на 9,9%, а наявний і реально наявні доходи - відповідно, на 4,8% та 3,9%. Наявний дохід у розрахунку на одну людину в червні 2008 року становив 1123,1 грн. проти 1071,4 грн. у травні.

Витрати населення в січні-червні, у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, збільшилися на 41%. Приріст заощаджень сягав 20 208 млн. грн.[12]

Особливу увагу привертають проблеми, пов'язані із забезпеченням росту доходу населення. Грошові доходи домогосподарств складаються із суми грошових та натуральних (у грошовій оцінці) надходжень, одержаних членами домогосподарства у вигляді оплати праці (за виключенням прибуткового податку та обов'язкових відрахувань), доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходів від власності у вигляді відсотків, дивідендів, продажів акцій та інших цінних паперів, надходжень від продажу нерухомості, особистого та домашнього майна, худоби, продукції особистого підсобного господарства та продуктів, отриманих у порядку самозаготівель, соціальних допомог, пенсій, стипендій, грошових допомог від родичів та інших осіб, а також інших грошових доходів. За даними Держкомстату України, у структурі доходів населення основну частину (більше 50%) складає заробітна плата (табл.2).

Таблиця 2

Структура сукупних ресурсів домогосподарств
(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

	2001 рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	520,8	608,1	708,6	911,8	1321,4	1611,7	2012,1
Структура сукупних ресурсів домогосподарств	Відсотків						
Грошові доходи	75,8	80,0	81,1	85,1	86,4	87,6	89,0
- оплата праці	40,8	42,8	44,9	45,2	46,0	48,4	50,6
- доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	3,1	3,2	3,4	4,4	4,9	4,6	5,2
- доходи від продажу сільськогосподарської продукції	5,5	5,0	5,4	4,8	4,6	3,8	3,6
- пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою* ¹	18,0	20,4	18,4	22,2	24,0	23,7	23,0
- грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	8,4	8,6	9,0	8,5	6,9	7,1	6,6
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	13,1	10,3	9,5	7,0	6,0	5,4	4,8
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	2,5	2,0	1,4	0,9	0,5	0,6	0,7
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку* ²	0,7	0,7	1,0	0,9	0,6	0,6	0,5
Інші надходження	7,9	7,0	7,0	6,1	6,5	5,8	5,0

*¹ Починаючи з 2002 р. – з урахуванням субсидій на відшкодування витрат для придбання скрапленого газу та палива, наданих готівкою.

*² У 1999 – 2002 рр. – пільги безготівкові на оплату санаторно-курортних путівок, послуг міжміського транспорту, зв'язку.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Зміна співвідношення мінімальної заробітної плати і величини прожиткового мінімуму в останні роки складалася не на користь заробітної плати (проте в проєкті державного бюджету на 2009 рік мінімальна зарплата на 1 січня 2009 року вперше досягне рівня прожиткового мінімуму. Обидва показники з початку року вийдуть на рівень 770 грн., а на кінець його – на 807 грн.). Від офіційно встановленого рівня мінімальної заробітної плати залежать посадові оклади та ставки працівників бюджетних установ та підприємств державної форми власності, доходи працівників приватної сфери. Отже, зростання мінімальної заробітної плати вплинуло на рівень доходів та соціальну захищеність переважної більшості найманих працівників.

Величина прожиткового мінімуму впливає на мінімальний розмір пенсії за віком, розміри державної соціальної допомоги незахищеним верствам населення. Таким чином, підвищення величини прожиткового мінімуму, в першу чергу, вплинуло на доходи частки населення, яке проживає за межею бідності.

Попри зростання цих показників протягом останніх років, їх співвідношення поки ще далеке від стандартів Європейської соціальної хартії, згідно з вимогами якої мінімальна заробітна плата має становити не менше ніж 2,5 прожиткового мінімуму, а співвідношення мінімальної та середньої зарплат повинно складати не нижче ніж 1:3. [13]

Значну частину доходів населення складають неоприбутковані доходи, джерелом яких є тіньовий сектор економіки України. Приховування доходів від оподаткування зменшує здатність держави впливати на їх перерозподіл.

Якщо проаналізувати структуру витрат домогосподарств, можна побачити, що частка споживчих витрат населення за всі роки незалежності становить не менше 70%, що є ознакою бідної країни та бідного населення.

Зростання економіки та процеси модернізації, що відбулися в Україні, супроводжуються безпрецедентним зростанням нерівності в розподілі результатів економічної діяльності, поширенням масштабів бідності, руйнацією середнього класу та утворенням невеликої кількості заможної еліти.

Особливість ситуації в Україні полягає в тому, що маючи невисокий ВВП та невисокі доходи на душу населення, економічне зростання відбувається в умовах небувало високої поляризації доходів. У таблиці 3 наведені дані диференціації життєвого рівня населення України.

Таблиця 3

Диференціація життєвого рівня населення України, млн. грн.

	2001 рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Чисельність населення із середньодушовими загальними доходами в місяць, нижчими прожиткового мінімуму:							
млн. осіб	39,9	39,8	35,2	30,3	25,3	23,1	13,2
у відсотках до загальної чисельності населення	82,7	83,3	76,2	65,6	55,3	50,9	29,3
у відсотках до попереднього року	101,5	100,0	88,4	86,1	83,5	91,3	57,1
<i>Довідково:</i> розмір прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн.)	311,3	342,0	342,0	362,23* ³	423,0	472,0* ⁴	532,0
Квінтільний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення, разів	2,5	2,4	2,3	2,4	2,4	2,4	2,0
Квінтільний коефіцієнт фондів (по загальних доходах), разів	4,6	4,5	4,4	4,6	4,6	4,7	3,6

*¹ У 2000-2006 рр. в якості критерію диференціації застосовувався показник „середньодушові сукупні витрати”.

*² У IV кварталі 2000 р.

*³ У IV кварталі 2004 р.

*⁴ У IV кварталі 2006 р.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Майнове розшарування в Україні одне з найбільших серед європейських країн. За оцінками Світового банку, в 2005 році доходи 10% найбільш забезпеченого населення України перевищували доходи 10% найменш забезпеченого населення більш ніж у 47 разів.

Згідно з даними різних оцінок, частка населення, яка живе нижче від рівня бідності в Україні, знаходиться у межах від 28 до 45 відсотків. Більше третини українців живе нижче офіційного рівня бідності. Як свідчать результати дослідження Міжнародної організації праці, 83 відсотки населення України фактично відчуває себе бідними. В Україні до категорії бідних належать не тільки непрацездатні, а й значна частина високоосвічених людей, тоді як у розвинутих країнах люди цих професій належать до категорії найбільш забезпечених.

За загальними оцінками дослідників, заможні українці акумулюють приблизно 85% всіх заощаджень у банківській системі, 57% грошових доходів, 92% доходів від власності й 96% видатків на купівлю валюти.

Сукупний грошовий результат 100 найбагатших людей України становить 70 млрд. доларів (без урахування іноземних активів). У щорічному рейтингу американського ділового щотижневика Forbes серед 946 світових мільярдерів – 7 українців. За даними Державної податкової адміністрації, річний дохід у розмірі понад 1 млн. грн., за підсумками 2005 року, задекларували 5708 українців [10, 13].

Варто підкреслити, що в сучасних умовах неможливо точно оцінити наявну диференціацію населення за рівнем доходів, спираючись на дані офіційної статистики, яка фіксує тільки диференціацію неприхованої частини доходів. На формування доходів населення України впливає тінізація економіки, яка, за оцінками, становить майже 40% ВВП [1]. На сьогодні створені необхідні передумови для виходу значної частини доходів громадян із тіньового сектора економіки. Після введення єдиної ставки податку на доходи фізичних осіб фіскальний тягар не є критично ваговим чинником, що перешкоджає зростанню доходів громадян.

Вирішення основних соціальних проблем у країні дасть змогу знизити соціальну напруженість. Тому реалізація державної соціальної політики має спрямовуватися на підвищення рівня та якості життя населення, удосконалення політики доходів, реформування системи соціального захисту, подолання регіональної і галузевої диспропорцій, подальшого зростання соціальних гарантій до наближення їх до європейського рівня. Практичними заходами реалізації мають стати:

- поступове приведення мінімальної заробітної плати до розміру прожиткового мінімуму;
- впровадження регульованої державою мінімальної погодинної заробітної плати;
- розробка механізмів практичної реалізації регіонального прожиткового мінімуму, враховуючи регіональну диференціацію.

Зростання рівня доходів спонукає населення відкладати частину коштів для використання їх у майбутньому. Такі накопичення коштів – основа заощаджень фізичних осіб.

На сьогодні в літературі не існує сталого поняття «заощадження», тому сучасна економічна теорія дає декілька визначень заощаджень.

- По-перше, під заощадженнями розуміють частину доходу, яку індивідуум збирається спожити в майбутньому замість того, щоб спожити її сьогодні. Відбувається свого роду “пожертва” поточним споживанням заради споживання майбутнього.

- По-друге, під заощадженнями розуміють ту частину доходу, яку економічний суб'єкт збирається спожити в майбутньому замість того, щоб спожити її сьогодні. Можна розрізнити три види економічних суб'єктів: населення, корпорації і держава. Відповідно виникають три види заощаджень: заощадження населення, заощадження корпоративного сектора, заощадження держави.

- Заощадження можна визначити як частина доходу, що залишилася після сплати податків, яка не споживається. Тобто заощадження розглядаються в розрізі складової частини доходу за поточний рік, яка не виплачується як податки або не витрачається на покупку споживчих товарів, а поступає на банківські рахунки, вкладається в страхування, облігації, акції та інші фінансові активи.

За характером мобілізації заощаджень розрізняють організовані та неорганізовані. Організовані заощадження – це такі заощадження населення, що мобілізуються і розміщуються банківською системою або небанківськими фінансово-кредитними установами. Організовані заощадження домогосподарств поділяють на вклади у банківських установах; вклади у небанківських депозитних установах; придбання цінних паперів; вкладення у страхові поліси.

Неорганізовані заощадження зберігаються безпосередньо у населення готівкою у національній та іноземній валютах. Частина неорганізованих заощаджень населення може набувати натуральної форми через вкладення їх у товари тривалого користування [3,7].

Споживання та заощадження відіграють визначальну роль в економіці будь-якої країни. Країни, в яких інвестують значний відсоток своїх доходів і споживають відповідно менший, досягають високих темпів зростання національної економіки й продуктивності праці. І навпаки, ті країни, що споживають вищий відсоток своїх доходів та інвестують менший, розвиваються повільніше. Дослідження показали, що заощадження населення у бідних країнах мають значно більший вплив на економічне зростання, ніж у розвинених країнах. Але враховуючи, що Україна ще не є промислово розвинутою країною і тільки одержала статус країни з ринковою економікою, заощадження мають стратегічне значення в забезпеченні економічного зростання [6].

У країнах з розвинутою ринковою економікою чверть національних заощаджень формується саме за рахунок заощаджень громадян. Участь фізичних осіб в інвестиційних процесах в Україні характеризується гранично низьким рівнем. Перша і головна причина - украї незначні обсяги тимчасово вільних коштів (заощаджень) населення через низький рівень доходів, який диктує незначну схильність до заощадження. По-друге, існує значна недовіра до інститутів заощадження - банків, інвестиційних компаній, пенсійних фондів, страхових компаній тощо, яка має успадковану природу та може подолатися лише з плином часу. Це є додатковим чинником зменшення схильності до заощадження, а також веде до "доларизації" економіки – використання громадянами іноземної валюти як засобу заощадження. Для відродження довіри до банківської системи необхідно забезпечити максимально можливе розширення різних видів банківських депозитних операцій, надавати різноманітні пільги для вкладників-домогосподарств, створювати у банках систему внутрішнього контролю за залученням і розміщенням коштів. Усе ще залишається актуальною проблема державного гарантування депозитів.

По-третє, значною мірою через дію вищезазначених чинників, низьким залишається рівень розвитку ощадних інституцій, які не здійснюють активної політики залучення заощаджень населення. Важливими інституційними інвесторами можуть стати небанківські фінансові установи. У найближчій перспективі розвиток недержавного пенсійного забезпечення і страхування, іпотечного кредитування та інших форм організованих заощаджень буде джерелом для розвитку небанківського фінансового сектора.

По-четверте, громадянам України поки що властивий низький рівень економічних знань, корпоративної культури, поінформованості про можливі об'єкти вкладання грошей та оптимальні методи зберігання заощаджень.

У сучасному суспільстві є інші чинники, які заохочують домогосподарства споживати менше або більше за кожного можливого рівня використовуваного доходу. На обсяг споживання впливають очікування можливості переміщення майбутнього доходу для поточного споживання, оподаткування, процентні ставки

тощо. Якщо економічна ситуація в країні стабільна, населення більш схильне заощаджувати. Водночас у структурі заощаджень відбуваються зміни на користь довгострокових. Сподівання споживачів пов'язані з майбутніми цінами, грошовими доходами та наявністю товарів, можуть суттєво вплинути на поточні видатки й заощадження. Наприклад, очікування зростання цін та нестача товарів ведуть до збільшення поточних видатків на споживання і до зменшення заощадження.

Економічні дослідження показують, що дохід є основним визначником споживання і заощадження. Багаті заощаджують більше, ніж бідні не тільки в абсолютних цифрах, а й як відсоток від доходу. Найбідніші неспроможні заощаджувати взагалі [1,2,3].

Таблиця 4

Зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунки фізичних осіб, млн. грн.

	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	Темпи росту 2007 р. до 2001 р. %
Всього	11338	19302	32396	41611	73202	106715	164159	1447,87
У національній валюті	6566	11601	18875	22116	42176	57837	99411	1514,03
В іноземній валюті	4772	7701	13521	19495	31026	48878	64749	1356,85

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

У структурі депозитних коштів, як і раніше, переважають депозити у національній валюті. Їх обсяг у 2007 р. становив майже 100 млрд. грн., або 60,56% від загального обсягу депозитних зобов'язань, що на 1414,03% більше, ніж у 2001 році. Депозитні вкладення фізичних осіб в іноземній валюті становили майже 65 млрд. грн., порівняно з 2001 роком темп росту становив 1356,85%.

Висновки. Отже, в Україні існує значний нереалізований інвестиційний потенціал фізичних осіб. Низька інвестиційна активність населення передусім зумовлена втратою довіри до українських цінних паперів, неможливістю вкладень в іноземні цінні папери, слабкістю фінансових інструментів, нерозвиненістю фондових і консультаційних центрів. Зважаючи на ці дані, нині дуже гострою є проблема залучення населення до активної інвестиційної діяльності шляхом трансформації заощаджень у фінансові ресурси виробництва. З цієї метою велику увагу слід приділити таким чинникам:

- активізації вторинного ринку цінних паперів;
- розвитку інститутів спільного інвестування й насамперед – структурам відкритого типу;
- пропозиції на ринку широкого вибору фінансових інструментів з різним рівнем доходу, ліквідності й ризику;
- створенню інфраструктури ринку цінних паперів для здійснення прямих інвестицій населення в цінні папери;
- розвитку системи державного захисту інтересів індивідуальних інвесторів.

Банківські установи для підтримки свого рейтингу мають пропонувати своїм клієнтам максимально зручні умови розміщення, збереження і гарантування вкладів, гнучкі відсоткові ставки, високу якість обслуговування та індивідуальний підхід. У процесі залучення депозитних коштів банками головними пріоритетами є надання якісних банківських послуг, довгострокова та взаємовигідна співпраця з клієнтами та партнерами. [2,6]

Джерела та література:

1. Баланда А. Доходи населення в контексті безпечного розвитку особи та суспільства// Україна: аспекти праці, 2006, № 5. – С. 3–7.

- 2.Гай О. Оцінка ризику заощаджень у комерційному банку //Фінанси України, 2004, № 3. – С.118–123.
3. Доходи та заощадження в перехідній економіці України / За ред.. С.Панчишина та М. Савлука. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003. - 406 с.)
4. Калач Г.М. Заощадження населення як чинник формування інвестиційних ресурсів держави // Актуальні проблеми економіки, 2003, № 6. – С. 13–16.
5. Каленський М.М. Доходи державного бюджету як дзеркало економіки держави // Фінанси України, 2006, № 9. – С. 10–17.
6. Костіна Н.І., Марахов К.С. Проблеми формування фондового ринку в Україні // Фінанси України. – 2006. - №3. – С.48.
7. Кузів І.В. Пріоритетні напрями інвестування заощаджень домашніх господарств в Україні // Формування ринкових відносин в Україні, 2007, № 10. – С.68–72.
8. Миргородська Л. Оцінка потенціалу заощаджень населення України //Економіст, 2006, № 1.– С.35-37
9. Портфельне фінансування: Навч. посібник / За ред. А. А. Пересада, О. Г. Шевченко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева. – К.: КНЕУ, 2004. – 408 с.
10. Пуцуліна О.М. Диференціація населення за рівнем доходу та ефективності інституційної організації механізмів його перерозподілу в Україні// Стратегічні пріоритети, 2007, № 2. – С. 93–102.
11. Рамський А. Інвестиційний потенціал заощаджень фізичних осіб та механізми його реалізації // Актуальні проблеми економіки, 2007, № 5. – С. 173–178.
- 12.<http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 13.<http://www.niss.gov.ua/>
-

Валентина Виговська

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку для більшості вітчизняних малих підприємств головною проблемою стала нестача необхідного обсягу фінансового забезпечення, що істотно позначається на ефективності їх господарювання. Разом з тим, низька забезпеченість малих підприємств фінансовими ресурсами супроводжується низьким рівнем їх використання. Саме тому подальший розвиток малого бізнесу в Україні та спрямування його діяльності на забезпечення фінансової стабільності держави потребує належної організації фінансового менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі положення щодо фінансового менеджменту в малому бізнесі містяться у наукових працях українських вчених, насамперед Л. Буряка[1], З. Варналія[3], Л. Воротиної [5] та інших.

Дослідженню особливостей фінансового управління в малому бізнесі багато уваги приділили відомі зарубіжні вчені П. Уїлсон [6], К. Ховард [7], Д.Штайнхофф, Д.Берджес [8], які розглядають у своїх роботах мале підприємництво як форму організації, що накладає особливий відбиток не стільки на склад та структуру фінансових ресурсів, як на процес управління ними. Але в роботах названих фахівців не достатньо досліджені особливості фінансового менеджменту малих підприємств.

Мета дослідження. Основним напрямком дослідження є визначення особливостей управління фінансовими ресурсами малих підприємств.

Основні результати дослідження. Процес управління фінансовими ресурсами – це сукупність управлінських процедур, які виконуються у певній послідовності з метою вирішення поставлених перед управлінням завдань.

Принципи, на яких ґрунтуються сучасні системи управління фінансами, можуть бути застосовні до підприємств різних розмірів. Усі компанії розміщують фінансові